

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЙ

© 2016 ПЕРЕРВА П. Г., ГЛІЗНУЦА М. Ю.

УДК 330.341.1:005.336.4

Перерва П. Г., Глізнуца М. Ю. Дослідження зарубіжного досвіду оцінки інтелектуального потенціалу організацій

Використання інтелектуального капіталу (ІК) розглядається в розвинених країнах як стратегічний інструмент управління досягненням успіху організацій в інноваційній діяльності. Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду оцінки інтелектуального потенціалу організацій і визначення напрямків її вдосконалення та використання на вітчизняних підприємствах для підвищення ефективності їх інноваційної діяльності. Започатковано підхід до структури капіталу, в якому виділяються три частини: людський капітал, структурний капітал, капітал взаємодій. Запропонована загальна модель дослідження ІК фірми або регіону дозволяє оцінювати не тільки потенціал, а декілька важливих ліній зв'язку, а саме: виробничо-технологічну, ринково-клієнтську, бізнес-середовища і соціуму, комерційних операцій (технологій), створення вартості та загальну стратегію розвитку. У запропонованому варіанті дослідження ІК-потенціалу аналітика поєднується з управлінням стратегією і тактикою розвитку на базі використання ресурсів інтелектуального капіталу. Також рекомендується схема управління розвитком через систему заходів впливу. Кінцевим результатом аналітико-проектної роботи виступає пакет розробок, який оформляється як документ підтримки стратегії розвитку. Оцінку рівня розвитку інтелектуального капіталу в розрізі окремих підприємств та в цілісному регіональному комплексі рекомендуємо включити в Регіональну інноваційну систему (РІС) як її функціональне завдання.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, інноваційна діяльність, оцінка інтелектуального потенціалу, стратегія розвитку.

Рис.: 5. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 15.

Перерва Петро Григорович – доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету, завідувач кафедри організації виробництва та управління персоналом, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Багалия, 21, Харків, 61002, Україна)
E-mail: a.kosenko@rambler.ru

Глізнуца Марина Юріївна – асистент, кафедра організації виробництва та управління персоналом, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Багалия, 21, Харків, 61002, Україна)
E-mail: gmy05@rambler.ru

УДК 330.341.1:005.336.4

UDC 330.341.1:005.336.4

Перерва П. Г., Глізнуца М. Ю. Исследование зарубежного опыта оценки интеллектуального потенциала организаций

Использование интеллектуального капитала (ИК) рассматривается в развитых странах как стратегический инструмент управления достижением успеха организаций в инновационной деятельности. Целью статьи является исследование зарубежного опыта оценки интеллектуального потенциала организаций и определение направлений его совершенствования и использования на отечественных предприятиях для повышения эффективности их инновационной деятельности. Разработан подход к структуре капитала, в котором выделяются три части: человеческий капитал, структурный капитал, капитал взаимодействий. Предложенная общая модель исследования ИК фирмы или региона позволяет оценивать не только потенциал, но и несколько важных линий связи, а именно: производственно-технологическую, рыночно-клиентскую, бизнес-среду и социум, коммерческие операции (технологии), создание стоимости и общую стратегию развития. В предложенном варианте исследования ИК-потенциала аналитика совмещается с управлением стратегией и тактикой развития на базе использования ресурсов интеллектуального капитала. Также рекомендуется схема управления развитием через систему мероприятий влияния. Конечным результатом аналитико-проектной работы выступает пакет разработок, который оформляется как документ поддержки стратегии развития. Оценку уровня развития интеллектуального капитала в разрезе отдельных предприятий и в целом региональном комплексе рекомендуем включить в Региональную инновационную систему (РИС) как ее функциональное задание.

Ключевые слова: интеллектуальный потенциал, интеллектуальный капитал, инновационная деятельность, оценка интеллектуального потенциала, стратегия развития.

Рис.: 5. **Табл.:** 1. **Библ.:** 15.

Перерва Петр Григорьевич – доктор экономических наук, профессор, декан экономического факультета, заведующий кафедрой организации производства и управления персоналом, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Багалея, 21, Харьков, 61002, Украина)
E-mail: a.kosenko@rambler.ru

Глізнуца Марина Юріївна – асистент, кафедра організації виробництва та управління персоналом, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Багалия, 21, Харків, 61002, Україна)
E-mail: gmy05@rambler.ru

Pererva P. G., Gliznuta M. Yu. Studying the Foreign Experience of Evaluating Intellectual Potential of Organizations

The use of intellectual capital (IC) is considered in developed countries as a strategic management tool for achievement of the organizations' success in innovative activities. The article is aimed at studying the foreign experience of evaluating intellectual potential of organizations and identifying directions for its advancement and use at the domestic enterprises to improve their innovative activity. An approach to capital structure has been developed, in which the following three parts are allocated: human capital, structural capital, capital of interactions. The proposed general model for research of IC in terms of firm or region allows to evaluate not only the potential, but also several important lines of communication, namely: industrial-technological, market-customer, business environment and society, commercial operations (technology), value creation and the overall development strategy. In the proposed version of studying the IC potential, analytics are combined with management of both strategy and development tactics, based on use of resources of intellectual capital. The scheme of development management through the system of the activities of influence is recommended as well. The end result of the analytical project work provides the development package, which is issued as a supporting document of development strategy. Evaluation of the development level of intellectual capital in the context of individual enterprises and of regional complex in general has been recommended to include in the Regional innovation system (RIS) as one of its functional tasks.

Keywords: intellectual potential, intellectual capital, innovation activity, evaluation of intellectual potential, development strategy.

Fig.: 5. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 15.

Pererva Petro G. – D. Sc. (Economics), Professor, Dean of the Faculty of Economics, Head of the Department of the Organization of Production and Management Personnel, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (21 Bahaliia Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)
E-mail: a.kosenko@rambler.ru

Gliznuta Maryna Yu. – Assistant, Department of the Organization of Production and Management Personnel, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (21 Bahaliia Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)
E-mail: gmy05@rambler.ru

Використання інтелектуального капіталу (ІК) розглядається в розвинених країнах як стратегічний інструмент управління досягненням успіху фірм в інноваційній діяльності [1]. При цьому важливо, щоб головна концепція і процедури оцінки ІК були пов'язані з цілями організації, бізнес-процесами і безбес-успіхами (результатами).

Дослідженню інтелектуального потенціалу організацій приділяється велика увага фахівців-практиків і присвячені дослідження багатьох вчених-економістів: Безгодова А. В., Гнущак А. М., Гафіяк А. М., Головка Г. В., Грабченко А. І., Друкера П., Кастельса М., Козирева А. Н., Косенко А. В., Косенко О. П., Личової І. М., Румізем М. К., Смірнова В. В., Хіменко О. та інших. Глибоке і всебічне вивчення представлених в економічній літературі розробок свідчить про те, що ряд питань дотепер досліджений недостатньо повно і вимагає подальшого розвитку, а в деяких випадках і уточнення.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду оцінки інтелектуального потенціалу організацій і визначення напрямків її вдосконалення та використання на вітчизняних підприємствах для підвищення ефективності їх інноваційної діяльності.

За результатами узагальнення наявних науково-практичних матеріалів [2, 3, 4, 5] було визначено, що найбільш поширеною методикою оцінки інтелектуального потенціалу організацій в країнах Європи є Європейська методика [2], яка виділяє такі складові:

- ✦ загальнометодичний підхід;
- ✦ структурна модель;
- ✦ процедурна модель;
- ✦ інструкція для тренерів;

- ✦ контрольний список (робоча програма, анкети);
- ✦ додаткові модулі.

У виконанні проекту беруть участь: керівники фірм, відповідальні за проект, інструктори, менеджери фірм, консультанти.

Методика проекту «ІКп – УВ», де ІК – потенціал, УВ – управління використанням, ставить декілька завдань: визначення рівня ІК і оцінка його структури; уточнення процедур оцінки; організацію процесу навчання персоналу фірми впродовж дослідження (проведення робіт з оцінки).

Започатковано такий підхід до структури капіталу, в якому виділяються три частини:

- ✦ *людський капітал* – працівники, які привносять у вартість діяльності організації (за сумою індивідуальних капіталів);
- ✦ *структурний капітал* – відносини між людьми всередині фірми, а також результати взаємодії працівників, які залишають фірму;
- ✦ *капітал взаємодій* – відносини фірми із зовнішніми зацікавленими структурами та агентами.

Бізнес-процес визначають як ланцюжки діяльності в рамках організації чи фірми. Бізнес-успіх є операційний результат, який досягається за рахунок використання ресурсів у бізнес-процесах. З наявної інформації досліджень, проведених в Європі, отримано дещо неоднозначні оцінки щодо ролі окремих складових нематеріальних активів, які були узагальнені авторами в *табл. 1* [6].

За результатами цих досліджень був зроблений висновок, що на даний момент проставити чітко визначений ранг складових нематеріальних активів не є можливим: одні дослідники віддають перевагу людському

Таблиця 1

Оцінка рангу складових інтелектуального капіталу [6]

Країна	Кількість обслідуваних фірм	Ранг	Складові інтелектуального капіталу
Німеччина	54	1	Людський капітал
		2	Інноваційні результати
		3	Навчання
		4	Зовнішні контакти
Болгарія	119	1	Людський капітал
		2	Капітал взаємодій
		3	Структурний капітал
США (Баум, 2000 р.)	408	1	Відносини з клієнтами
		2	Залучення талановитих працівників
		3	Якість інновацій
		4	Бренд інвестора
		5	Технології
США (Kalafut, 2002 р.)	169	1	Клієнти
		2	Якість
		3	Операції
		4	Персонал
		5	Інновації
Іспанія (Гальєо і Родрігас, 2005 р.)	94	1	Клієнти
		2	Персонал (досвід)
		3	Інформаційні технології
		4	Бренд
		5	Процеси і системи

капіталу самої фірми, інші – відношенням з клієнтами, бренду.

В окремому німецькому проекті (14 фірм) ранги складових нематеріальних активів розподілені більш детально і послідовно (рис. 1) [7].

Що стосується частоти прийняття до уваги структурних складових ІК, результати показують, що фактор «Передача знань» був згаданий всіма малими і середніми підприємствами, а потім «Професійна компетентність» і «Клієнтські відносини», які обидва були відмічені респондентами близько 95% малих і середніх підприємств з 25 основних об'єктів. Результати показують, що передусім людський фактор інтелектуального капіталу відіграє провідну роль для підприємств. На відміну від цих трьох факторів «реляційний капітал» був згаданий менш ніж на 60% малих і середніх підприємств (МСП).

Зарубіжний досвід вказує на увагу фахівців до процедурно-процесної технології управління інтелектуальним потенціалом фірми.

Аналіз структури нематеріальних активів дає корисну інформацію при розробці процедурної моделі управління ІК-потенціалом. І якщо в процедурній моделі перелік операцій однотипний (рис. 2), то характер уваги до окремих операцій має відмінності залежно від пріоритету до окремих елементів ІК.

Технологія управління ІК-потенціалом здійснюють системні менеджери інноваційного розвитку. В інструкцію для менеджерів включено: підготовку експерт-

них листів, планування дослідницького проекту, бізнес-моделювання, розробку циклу навчання, вимоги до якості дослідження та його результатів, аналіз структури ІК, уточнення стратегії. Пропонується здійснювати підготовку самих менеджерів до проведення опитування й обговорень, що і виконує тренер (модератор). Тренер також приймає рішення щодо використання після скринінг-моделі аналізу додаткових модулів аналітичної роботи (поглиблене вивчення найбільш важливих питань).

У додаткові модулі входять: рівень зрілості компанії, бачення майбутнього, розширена бізнес-модель, уточнення ситуації в зовнішньому середовищі, управління можливостями і ресурсами. Однак фахівці рекомендують знайти «золоту середину» знанневого та інформаційного навантаження, щоб не перенавантажити команду. Додаткові модулі потребують додаткового часу, зусиль і витрат, що і узгоджується із замовником. Критерій вибору: баланс між складністю завдань та масштабом витрат і цінністю результатів (повнота, достовірність).

Для проведення оцінок інтелектуального потенціалу фірми чи інтегрованої економічної системи важливо з'ясувати передумови, а саме: ступінь готовності до проведення оцінок; потенціал настрою (змінити своє бачення і свій стан); потреби у витратах (часу, коштів); загальну оцінку фірми та її ринків; метод управління, прийнятий фірмою.

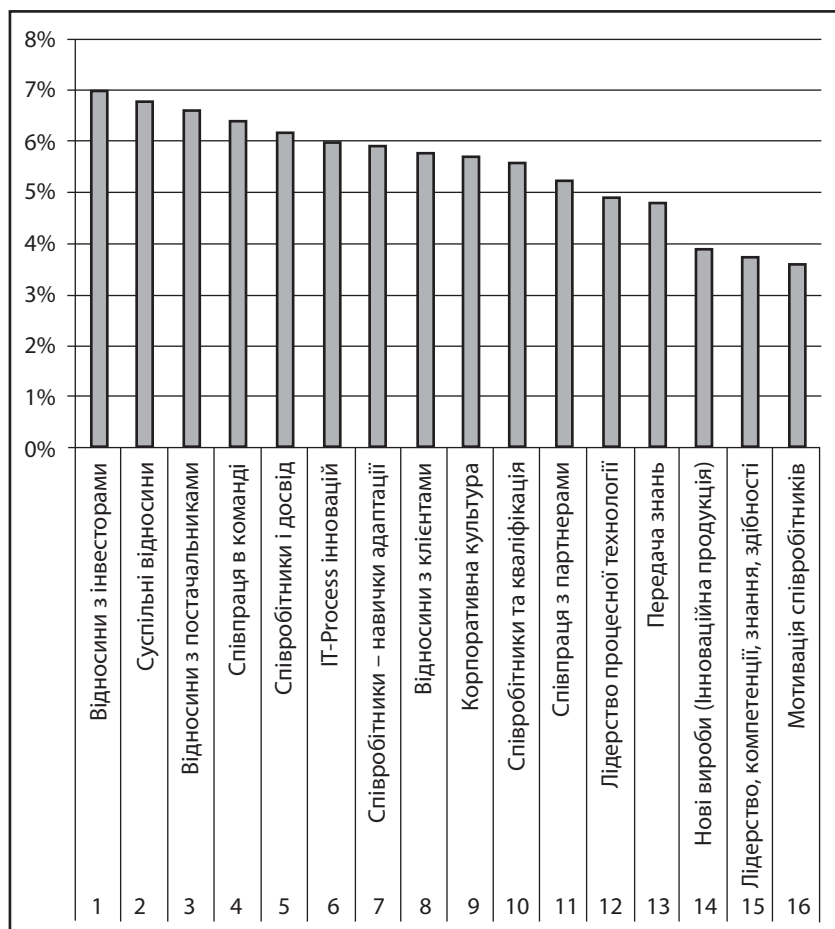

Рис. 1. Ранги складових нематеріальних активів німецьких фірм [7]

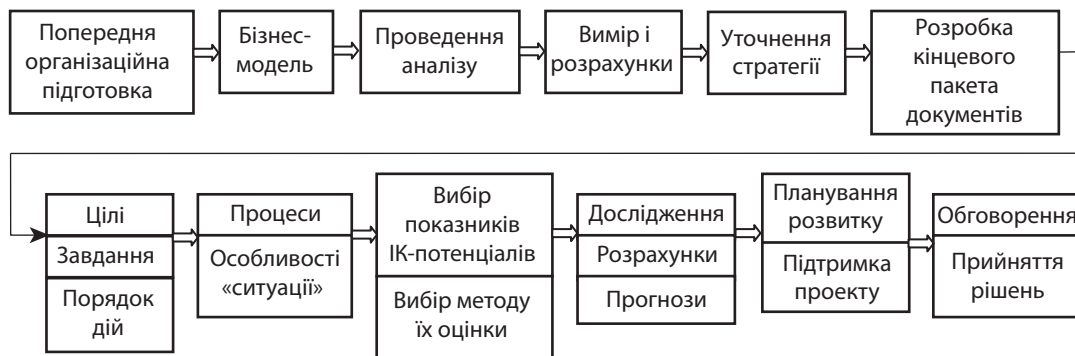

Рис. 2. Процедурна модель етапів оцінки і управління ІК-потенціалом

Джерело: розробка авторів.

До першого тренінгу потрібно визначити всіх учасників проекту персонально – їх роль, завдання, відповідальність (проектна команда). У завдання тренера має входити також: робота з документами фірми, зустріч з керівництвом і персоналом, анкетування, список головних питань, визначення «обмежень» системи, бар'єрів, ресурсів.

Щодо окремих напрямків роботи, то необхідно виділити: персонал, матеріальну базу, обсяг створення вартості фірмою, вартість самої фірми, сегменти ринку, звідки ресурси і кому буде запропоновано товар, цінові реєстри.

Загальна модель дослідження ІК, яка розроблена авторами, наведена на рис. 3.

Із запропонованої загальної моделі дослідження ІК фірми або регіону слідує, що оцінюється не тільки потенціал, а декілька важливих ліній зв'язку, а саме: виробничо-технологічна, ринково-клієнтська, бізнес-середовища і соціуму, комерційних операцій (технологій), створення вартості та загальна стратегія розвитку. У запропонованому варіанті дослідження ІК-потенціалу аналітика поєднується з управлінням стратегією і тактикою розвитку на базі використання ресурсів інтелектуального капіталу.

Додаткові модулі використовуються як інструмент поглиблення знань у важливих питаннях: створення доданої вартості (ресурсна і процесна складові), бачення майбутнього (сценарії, ризики, поведінка конкурентів), прогнозування попиту, вибору інновацій.

Рис. 3. Загальна модель дослідження ІК

Джерело: розробка авторів.

Оцінка в ході проекту («ІКп – УВ») систематично контролює критичні фактори успіху, підтримує якісний стан своїх стратегічних компетенцій, тренує, розвиває і активує ІК у його людському секторі (систему знань, умінь, здібностей).

Розвиток ІК відслідковується за такими характеристиками:

- ✦ тип капіталу, який є найбільш вагомим;
- ✦ унікальність бізнес-моделі;
- ✦ логіка відносин всередині фірми і на рівні зовнішніх взаємодій;
- ✦ стійкість ситуації;
- ✦ стабільність процесу розвитку;
- ✦ можливість і спроможність бізнес-моделі реагувати на непередбачені виклики;
- ✦ заперечення і протилежні думки в команді та серед експертів;
- ✦ зовнішні потреби, цінності, вимоги (партнери, клієнти, конкуренти);
- ✦ наявність в команді загальної концепції бачення майбутнього.

Визначаються сильні та слабкі сторони організації (фірми), ранг факторів впливу, пріоритетні заходи впливу. Оцінки робляться по всіх елементах структури інтелектуального капіталу. Розглядаються кількісний, якісний і системно-управлінський аспекти використання ІК-потенціалу. З детального аналізу уточнюються інтегральні характеристики капіталу: людського, структурного, зовнішніх відносин (клієнтського).

У результаті аналізу можливі оцінки, які викликають протиріччя і непорозуміння. З цього приводу додатково проводяться роботи з новою інформацією, з розширенням аргументів оцінки, з підбором експертів.

Загальна структура основних блоків оцінки ІК-потенціалу і прийняття рішень щодо формування у фірмі на його основі стратегії розвитку бізнесу, яка розроблена авторами, представлена циклом на рис. 4.

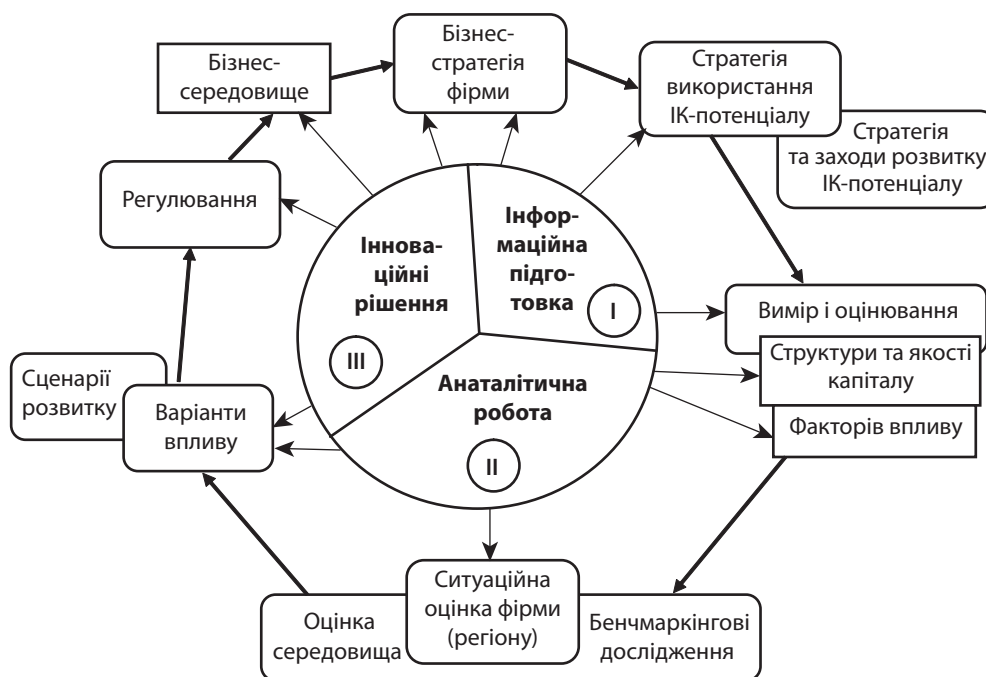

Рис. 4. Цикл розвитку бізнесу на базі оцінки ІК-потенціалу

Джерело: розробка авторів.

У структуру документу оцінки ІК-потенціалу рекомендується включати: бізнес-модель (опис); зовнішнє ділове середовище (аналіз); стратегічні цілі (прогноз); оцінку підтримки ІК (ситуація з ресурсами); перелік показників з інтерпретацією їх значення (індикатори); заплановані зміни (сфера втручання), очікувані результати управління ІК-потенціалом.

Розроблений документ проходить процедуру обговорення в колективі в аспекті таких питань:

1. У чому сутність і завдання бізнесу?
2. Рівень кадрів та інтелекту колективу.
3. Плюси та мінуси системи управління.
4. Які проектні групи зі своїх працівників можна створити і для чого потрібен досвід інших?
5. Які ресурси можемо вкласти в розвиток ІК і в які напрямки?
6. Шанси на ринку.
7. Якість в цілому розробленого документа.
8. Проблеми та бар'єри, які реально загрожують чи заважають.
9. Що досліджено неповно чи неякісно і з яких причин.

Що стосується заходів впливу, то авторами рекомендується їх сформувати за такою схемою (рис. 5).

Кінцевим результатом аналітико-проектної роботи виступає пакет розробок, який оформлюється як документ підтримки стратегії розвитку. Цей документ може мати дві версії: для внутрішнього користування (інструмент удосконалення управління) і для зовнішніх завдань (інструмент комунікації), для банку, інвестора, партнера. Для зовнішнього використання в документі мають бути: ціль дослідження, резюме, межі системи.

Для більш поглибленої оцінки застосовують такі оцінювані характеристики і індикатори: кількість працівників; вікова структура; рівень професійної компетенції; соціальна компетенція; участь в інноваційній

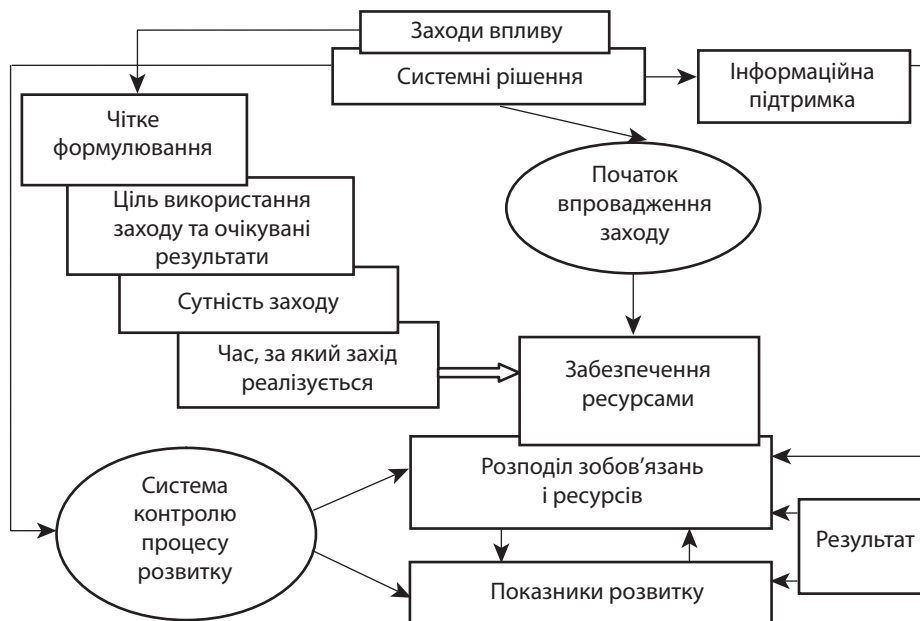

Рис. 5. Базові блоки управління розвитком через систему заходів впливу

Джерело: розробка авторів.

діяльності; управлінський персонал; управлінські навички; тип системи управління; мотивація (система стимулів); навчання і підвищення кваліфікації; частота конфліктних ситуацій; кількість і характер інноваційних проектів (заходів); наявність планів, програм, проектів; витрати на інновації, навчання, стимули, інформатизацію, дослідно-конструкторські розробки; кількість і якість пропозицій, інновацій (за рік); досягнуті результати (зростання доходу, прибуток, претензії клієнтів, позиція на ринку, цінова політика).

Внутрішня інформація є доступною для власної економічної та управлінської системи, а зовнішня потребує спеціальної роботи. Найбільш важливий аспект зовнішньої оцінки – конкурентна розвідка. Щодо цього питання фахівці запевняють, що ключової ідеології не повинно бути, практики діяльності та стратегії компанії повинні змінюватися під впливом зовнішнього середовища [8, 9]. Для цього застосовується конкурентна розвідка (КР), що є стратегічним інструментом, який вище керівництво використовує для визначення ключових заходів впровадження змін. Конкурентна розвідка може забезпечити підтримку стратегічних рішень та виявити ранні сигнали щодо можливих загроз. Конкурентна розвідка водночас являє собою і процес, і продукт, що є ключовим елементом у стратегічному управлінні. Аналіз конкурентної позиції та самих конкурентів створює додану вартість ІК фірми.

Із зарубіжного досвіду визначено такі особливості запровадженної та реалізованої методики оцінки інтелектуального капіталу:

- ✦ невеликі за чисельністю фірми віддають перевагу спрощеній моделі оцінки (скринінгу);
- ✦ ускладнені процедури (з додатковими блоками) дають значно більший ефект;
- ✦ без зовнішньої підтримки (тренінг-консалтинг) результати незадовільні;

- ✦ корисні результати і практичні зміни залежать від послідовності оцінки (оптимально це треба робити щорічно);
- ✦ на другий і третій рік фірма змінює модель «замкнутості» на відкритість інформації для банків, клієнтів.

Узакордонному досвіді включення інтелектуального капіталу в економічний процес, аналітика й оцінка його потенціалу становить досить суттєву частину, але не вичерпує проблему, яка є комплексною. Значні розробки і реальні успіхи у цій проблематиці пов'язані з інвестиціями в інтелектуальний капітал, які в 5–7 разів перевищують аналогічні витрати в Україні на душу населення [10]. Інша складова стосується формування національних систем інноваційного розвитку як нового сучасного інституту забезпечення стратегічних цілей. Коригуються темпи розвитку в освітньому секторі та в науковій структурі, у тому числі за рахунок міграційної політики. Ефективно діють логістичні системи комерціалізації наукових досліджень, у тому числі завдяки ринковому сектору [11, 12, 13, 14, 15]. Таким чином, закордонний досвід показує, що сфера інтелекту є пріоритетом економічної політики і має, окрім того, свою специфіку в методах, моделях та інструментах. Ця специфіка стосується не тільки узагальнених управлінських і регуляторних механізмів, а і галузевих напрямків.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проаналізовано та визначено тенденції використання інтелектуального капіталу в зарубіжній практиці управління інноваційним розвитком економічних систем. Розвинені країни Європи використовують здебільшого послуги спеціалізованих фірм, що надають послуги з оцінки їх інноваційного потенціалу, активно проводять роботу по трансферу технологій, зменшують бар'єрний адміністративний тиск на іннова-

ційну діяльність фірм і корпорацій, створюють надійну і стійку систему інвестиційної підтримки суб'єктів господарюючої діяльності.

Для вдосконалення технологій управління інноваційним розвитком економічних систем із зарубіжного досвіду визначимо придатним для вітчизняних умов сам методико-організаційний підхід науковців при їх участі в аналізі та проектуванні інноваційних програм (проектів). На базі зарубіжного досвіду розроблено модель дослідження ІП у регіонах і на підприємствах та визначено систему оцінюваних параметрів (характеристик) ІП. У наших умовах таку роботу рекомендується виконувати в рамках регіональної інноваційної системи (РІС).

У розвиток цього методу побудовано логіко-структурну модель-циклограму розвитку бізнесу на базі оцінки інтелектуального потенціалу, з якої слідує, що цикл починається з виміру потенціалу й аналізу факторів впливу, формується в бізнес-стратегії, процесно проводиться під регуляторним впливом за результатами операційного бенчмаркінгового дослідження і відслідкуванням змін у зовнішньому середовищі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Дежина И. Г. Современные вызовы науки в России и Восточной Европе / И. Г. Дежина // Семинар национального научного фонда Швейцарии «Научное сотрудничество между Восточной Европой и Швейцарией», Берн, Швейцария, 16 февраля 2006 г.
2. Румизем М. К. Управление знаниями / Мелисон Клеменс Румизем / Пер. с англ., отв. ред. Подщеколдин А. А. – М. : ООО «Изд-во АСТ», ООО «Изд-во Астрель», 2004. – XXVIII. – 318 с.
3. Гнуцак Л. М. Шлях використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом підприємств в Україні / Л. М. Гнуцак // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – С. 135–142.
4. Томчук Н. Эволюция научных взглядов на человеческое развитие / Н. Томчук // Экономическая теория. – 2005. – № 3. – С. 95–105.
5. Интеллектуальный капитал – основа опережающих инноваций / монография / Под общей редакцией А. В. Безгодова, В. В. Смирнова. – СПб. : НУ «Планетарный проект» ; Орел : «Орел ГТУ», 2007. – 336 с.
6. Писклярова И. В. Анализ финансовых методов измерения интеллектуального капитала предприятий / И. В. Писклярова // Коммунальное хозяйство городов : сборник. – Харьков : ХНАМГ, 2003. – № 48. – С. 239–244.
7. Бендиков М. А. Интеллектуальный капитал развивающейся фирмы / М. А. Бендиков, Е. В. Джамай [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cfin.ru/press/management/2001-4/01.shmal>
8. Хименко О. Національні інноваційні кластери як механізм забезпечення реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні / О. Хименко // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 6. – С. 4–10.
9. Гафіяк А. М. Проблеми оцінки інтелектуального потенціалу як особливої форми капіталу / А. М. Гафіяк, Г. В. Головоко // Збірник праць Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка. – 2012. – № 11.
10. Градобоев В. В. Формирование стратегии бенчмаркинга: зарубежный опыт и российская практика : автореф. дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.14 / Градобоев В. В. – Москва : Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 2007.
11. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс / Пер. с англ. под. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУВШЭ, 2000. – 608 с.

12. Друкер П. Бизнес и инновации / Питер Друкер / Пер. с англ. К. В. Головинский. – М. : ООО «ИД «Вильямс», 2007. – 432 с.

13. Козырев А. Н. Оценка стоимости нематериальных активов и интеллектуальной собственности / А. Н. Козырев, В. Л. Макаров. – М. : Интерреклама, 2003. – 352 с.

14. Лычова И. М. Совершенствование механизма реализации интеллектуального капитала компании / И. М. Лычова. – Белгородский ГТУ им. В. Г. Шухова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : conf.bstu.ru/conf/docs/0044/2040.doc

15. Перерва П. Г. Трансфер технологий : монография / П. Г. Перерва, Д. Коциски, Д. Сакай, М. Верешне Шомоши. – Х. : Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – 668 с.

REFERENCES

- Bendikov, M. A., and Dzhamay, E. V. "Intellektualnyy kapital razvivayushcheyso firmy" [Developing intellectual capital of the company]. <http://www.cfin.ru/press/management/2001-4/01.shmal>
- Dezhina, I. G. "Sovremennyye vyzovy nauki v Rossii i Vostochnoy Evrope" [Modern challenges of science in Russia and Eastern Europe]. *Nauchnoe sotrudnichestvo mezhdru Vostochnoy Evropy i Shveysariyey*. Bern, Shveysariya, 2006.
- Druker, P. *Biznes i innovatsii* [Business and innovation]. Moscow: Vilyams, 2007.
- Gradoboev, V. V. "Formirovaniye strategii benchmarkinga: zarubezhnyy opyt i rossiyskaya praktika" [Forming strategic benchmarking: foreign experience and the Russian practice]. *Avtooref. dis. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.14, 2007.
- Hofiyak, A. M., and Holovko, H. V. "Problemy otsinky intellektualnoho potentsialu yak osoblyvoi formy kapitalu" [Problems of evaluation of intellectual capacity as a special form of capital]. *Zbirnyk prats Poltavskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu im. Yu. Kondratiuka*, no. 11 (2012).
- Hnushchak, L. M. "Shliakhy vykorystannia zarubizhnoho dosvidu upravlinnia innovatsiynym potentsialom pidpriemstv v Ukraini" [Ways to use foreign experience of innovative potential of enterprises in Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4 (58) (2006): 135–142.
- Intellektualnyy kapital – osnova operezhayushchikh innovatsiy* [Intellectual capital – the basis of leading innovation]. St. Petersburg; Oryel : Planetarnyy proekt; Oryel GTU, 2007.
- Khymenko, O. "Natsionalni innovatsiini klasteri yak mekhanizm zabezpechennia realizatsii priorytetnykh napriamiy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini" [National innovation clusters as a mechanism to ensure the implementation of priority directions of innovation activity in Ukraine]. *Intellektualna vlasnist*, no. 6 (2009): 4–10.
- Kastels, M. *Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kultura* [The Information Age: Economy, Society and Culture]. Moscow: GUVShE, 2000.
- Kozyrev, A. N. "Otsenka intellektualnoy sobstvennosti i nematerialnykh aktivov" [Assessment of intellectual property and intangible assets]. www.cfin.ru/finalysis/value/intanqibles_and_intel/shtml/-2002
- Lychova, I. M. "Sovershenstvovaniye mekhanizma realizatsii intellektualnogo kapitala kompanii" [Improving the mechanism for implementing the company's intellectual capital]. conf.bstu.ru/conf/docs/0044/2040.doc
- Pisklyarova, I. V. "Analiz finansovykh metodov izmereniya intellektualnogo kapitala predpriyatiy" [Analysis of financial methods for measuring intellectual capital enterprises]. *Kommunalnoye khozyaystvo gorodov* (2003): 239–244.
- Pererba, P. H., Kochyski, D., Sakai, D. et al. *Transfer tekhnolohii* [Technology transfer]. Kharkiv: Virovets A. P.; Apostrof, 2012.
- Rumizem, M. K. *Upravleniye znaniyami* [Knowledge Management]. Moscow: AST; Astrel, 2004.
- Tomchuk, N. "Evolyutsiya nauchnykh vzglyadov na chelovecheskoye razvitiye" [The evolution of scientific views on human development]. *Ekonomicheskaya teoriya*, no. 3 (2005): 95–105.